

Порівняльний аналіз диференційованості ціннісної свідомості у випускників освітньо-кваліфікаційного рівня «спеціаліст» та «магістр»

Курсова робота
студентки 36 групи
спеціальності «Психологія»
Андрук Марії Сергіївни

Керівник: Кириченко В. В.

Житомир 2009

З м і с т

Вступ	3
Розділ I. Розвиток когнітивно-сміслової диференціації ціннісної свідомості особистості.	4
1.1. Ціннісний вимір розвитку особистості.....	4
1.2. Операціоналізація поняття цінності та ціннісна свідомість у психоаксіології.....	4
1.3. Кроскультурний підхід у вивченні ціннісної свідомості.....	4
1.4. Суб'єктно-ціннісний підхід до вивчення ціннісної свідомості.....	5
1.5. Ціннісний розвиток: основні ознаки, детермінанти та складові.....	9
1.6. Поняття про диференціацію ціннісного простору.....	10
Розділ II. Методи та методологія дослідження диференційованості ціннісного простору як показника розвитку особистості.....	12
2.1. Теоретична модель дослідження диференційованості ціннісного простору як показника розвитку особистості.....	12
Розділ III. Практична частина.....	16
Висновки.....	18
Література.....	23

В с т у п

Актуальність. Особливості формування особистості на сучасному етапі полягають у тому, що цей процес відбувається в умовах розширення соціальної самостійності та ініціативи молоді. Це зумовлює критичне осмислення досвіду попередніх поколінь, формує нові уявлення про своє професійне майбутнє та майбутнє суспільства, призводить до переоцінки загальнолюдських і професійних цінностей, оскільки нова ситуація в суспільстві змінює і традиційне ставлення до багатьох професій. Узагальнення результатів вивчення соціально-психологічних та психолого-педагогічних аспектів ціннісних орієнтацій щодо формування в випускників пріоритетних цінностей. Актуальність проблеми обумовлена існуванням суперечностей між низьким рівнем сформованості у студентів ціннісної свідомості та потребою суспільства у духовно розвиненій особистості .

Об’єкт дослідження – ціннісна свідомість випускників освітньо-кваліфікаційного рівня «спеціаліст» та «магістр».

Предмет дослідження – диференціація ціннісної свідомості .

Мета дослідження – провести порівняльний аналіз диференційованості ціннісної свідомості у випускників освітньо-кваліфікаційного рівня «спеціаліст» та «магістр»

Гіпотеза дослідження: У випускників « магістрів» більш високий рівень особистісного розвитку та суб’єктної активності, ціннісна свідомість буде високо диференційованою та відносно стійкою ніж у випускників «спеціалістів» .

Завдання дослідження:

1. На основі аналізу наукової літератури простежити розвиток ціннісної свідомості .
2. Провести дослідження , в якому визначити рівень диференційованості ціннісної свідомості.
3. Провести дослідження диференційованості ціннісної

свідомості та рівня розвитку випускників освітньо-кваліфікаційного рівня «спеціаліст» та «магістр»

Методи дослідження. МВЦС О.Л.Музики, програма STATISTIKA 6.0

Вибірка : 5 випускників «спеціаліст» і 5 випускників «магістр»

РОЗДІЛ І. РОЗВИТОК КОГНІТИВНО-СМИСЛОВОЇ ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ ЦІННІСНОЇ СВІДОМОСТІ ОСОБИСТОСТІ

1.1. Ціннісний вимір розвитку особистості. Розвиток ціннісної свідомості.

1.2. Операціоналізація поняття цінності та ціннісна свідомість у психоаксіології

1.3. Крос культурний підхід у вивченні ціннісної свідомості.

Цінності багатозначне і складне явище, яке вивчається не тільки в рамках психологічного вчення про особистість. Спочатку вивченням цінностей займалася філософія, знайшла вона своє вираження в соціології та релігієзнавстві, політології та економіці. З розвитком емпіричного досвіду в цій галузі, у філософії виокремилась окрема наука – аксіологія. Перші дослідження ціннісної свідомості проводились в рамках міжкультурного порівняння ціннісних орієнтацій носіїв різних етносів.

Одним з перших психологів, хто теоретично обґрунтував поняття цінності був Клод Клакхон. З точки зору його етнологічного бачення цінності є системним утворенням на рівні колективної свідомості, тому ціннісний підхід має на меті досліджувати міжгрупові відмінності, варіації їх поєднання. „Цінності – це свідоме чи несвідоме, характерне для індивіда чи групи індивідів уявлення про бажане, що визначає вибір цілі (індивідуальних чи групових) з врахуванням можливих варіантів та способів діяльності” [5;15]. Для дослідження ціннісної сфери було розроблено аналітичну схему, яка застосовувалася для систематичного порівняння ціннісних акцентуацій різних культур. К. Клакхон провів розмежування між видами цінностей, для цього він виділив декілька критеріїв:

- з точки зору їх модальності (позитивні та негативні)
- з точки зору їх наповнення

- з точки зору їх стилю і характеру діяльності
(„інструментальні цінності” та „цінності-цілі”)

Подібну класифікацію цінностей зробив згодом М. Рокіч, виділяючи 18 інструментальних та 18 термінальних цінностей. У своїх роботах він намагається дати певні описові характеристики ціннісній свідомості: структурованість та ієрархічність цінностей в свідомості людини, нерівномірність прояву кожної з них. Також ним були накладені обмеження в кількості цінностей, що потім втілювалось в розробці його методики дослідження ціннісної свідомості [3;157-168].

Ідеї крос-культурного напрямку в психології знайшли своє вираження в дослідженнях мотиваційної сфери і С.Шварца и В.Білскі. Роблячи аналіз багатьох визначень поняття цінності та психологічних досліджень в цій області дослідники роблять висновок про те, що незважаючи на численні визначення поняття цінності всім їм притаманні п'ять загальних характеристик:

- переконаність в чомусь, або віра в щось;
- ціль, спрямованість;
- щось, значимість чого виходить за звичні рамки;
- засоби оцінки поведінки, або подій;
- засоби ранжування важливості подій, або речей;

Звісно, виділені характерологічні властивості поняття лиш здаля нагадують власне поняття ”цінності”. Кросс-культурні дослідження використовують методики, які побудовані за принципом нометричного підходу у психодіагностиці, не відображають смислового відношення особистості до цінності, реального існування їх у свідомості.

На противагу цьому підходу С.С.Бубнова наполягає на нелінійності існування ціннісної свідомості особистості. Таке бачення проблеми стало значним поштовхом для досліджень, які проводяться на сучасному етапі розвитку психології. „Принципом дослідження ціннісних орієнтацій є її багаторівневість, що проявляється в ієрархічній будові цієї системи” [6; 38- 44].

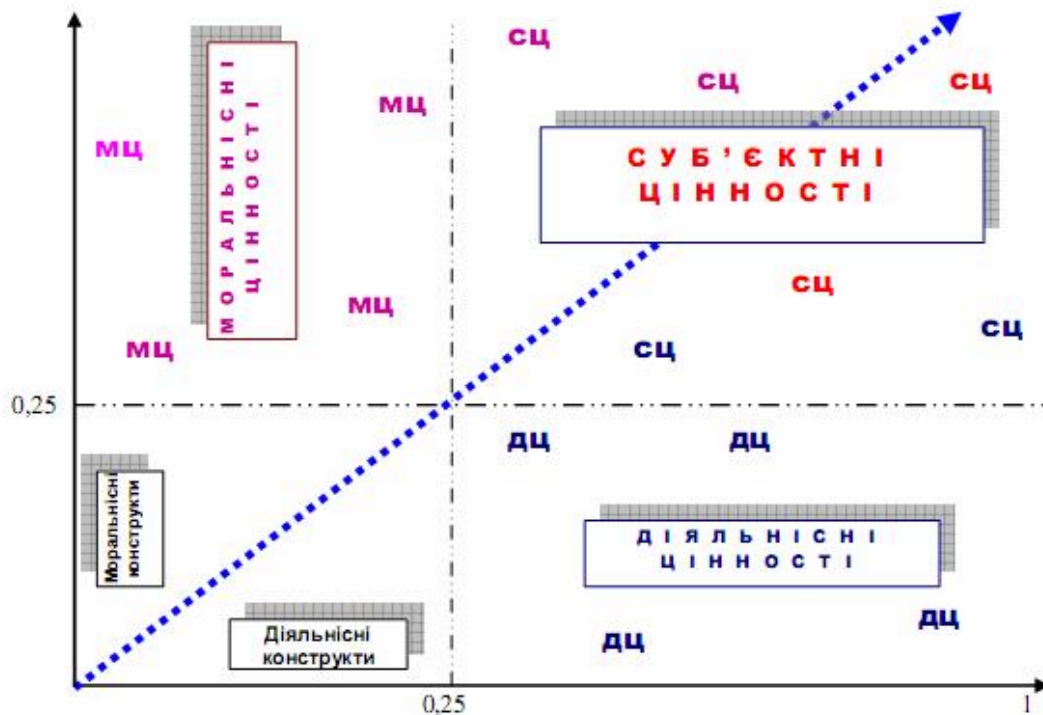
1.4. Суб'єктно-ціннісний підхід до вивчення ціннісної свідомості

Суб'єктно-ціннісний підхід у вивченні ціннісної свідомості був запропонований О.Л.Музикою в ході дослідження суб'єктно-ціннісної детермінації діяльності творчо-обдарованих людей.

В контексті досліджень технічно-обдарованих людей було виділено групи цінностей, що складають ціннісну свідомість людини. “При реалізації суб'єктного підходу на перше місце виходить не питання способів суспільного виробництва та інтеріоризації цінностей, а питання особливостей їх буття в індивідуальній свідомості, спосіб їх взаємодії з уже існуючими там цінностями та іншими психічними утвореннями” [1;53].

Операціоналізація поняття цінності відбувається на основі результатів факторного аналізу, що дав можливість, в ході численних експериментальних досліджень побудувати модель ціннісної свідомості. [24;433] (рис. 1). Факторна модель ціннісної свідомості методом головних компонент дає можливість визначити наступні системні утворення у свідомості людини: ціннісні конструкти, суб'єктні цінності, діяльність цінності, моральні цінності.

Ціннісні конструкти – це утворення, говорячи мовою математик (операціоналізація та теоретична модель ціннісної свідомості тісно пов'язана з методикою дослідження ціннісної свідомості, запропоновані О.Л.Музикою), які мають коефіцієнт кореляції з основними факторами не більше 0,25 [24;432]. Вони можуть існувати у свідомості людини лише як утворення на рівні колективної свідомості, як певні моральні уявлення, що безпосередньо не детермінують поведінку людини.

Моральнісні цінності – ціннісні утворення, що мають високу факторну вагу за одним з факторів (більше 0,25). Це уявлення про прийнятні способи досягнення визнання з боку особистісно значимих людей, на основі яких людина здійснює оцінку власної поведінки і діяльності.

Діяльнісні цінності – це перевірені життєвим досвідом, фіксовані уявлення людини про способи досягнення нею визнання, на основі яких вона планує саморозвиток. Безумовно, у структуру діяльнісних цінностей входять не тільки праксичні компоненти, але й знання людини про особливості власних пізнавальних процесів, волі, стилю діяльності, способів самозаохочення, стимулювання до творчості тощо [24;172], [2;432].

Суб'єктні цінності – термін введений в психоаксіологію О.Л.Музиною. На факторній моделі суб'єктні цінності мають високий рівень кореляції по двом факторам, що робить їх однаково значимими як і для моральних орієнтацій людини так і для виконання діяльності.

„Суб'єктні цінності - це внутрішні інтенції людини. Тут вже не йдеться про те, чи вони визнаються чи ні, є фактичними чи лише теоретичними, тощо.

Вони співвідносяться з глибинними потребами людини, окреслюючи моральнісні і діяльнісні рамки, в яких задоволення цих потреб не загрожувало б цілісності її ціннісної свідомості. При опредмеченні потреби людина йде не від предмету (як мотиву, стимулу), а від потреби, яка є результатом взаємодії життєвого досвіду у вигляді суб'єктних цінностей із оцінкою актуальної ситуації і можливостей її розвитку. [1; 55].

Відповідно факторної моделі ціннісної свідомості суб'єктними цінностями можна назвати ціннісні конструкти, які відповідають таким вимогам.

1. Мають високу факторну вагу;
2. Мають статистично значимі зв'язки
3. Одні з них належать до моральнісних цінностей, а інші до діяльнісних; [1; 120]

Суб'єктно-ціннісний підхід до вивчення особистості базується на багато-річній праці в галузі психології здібностей і обдарованості. В ході емпіричних та експериментальних досліджень було виділено принципи, на яких базуються теоретико-методологічні засади суб'єктно-ціннісного аналізу:

- принцип збереження цінностей;
- принцип людиноцентризму;
- принцип індивідуальної унікальності цінностей;
- принцип нерівнозначимості принципів;
- принцип цілісності ціннісної свідомості;
- принцип конгруентності та принцип розвитку; [1; 119-122].

„Методика вивчення ціннісної свідомості”, що виникла, як наслідок спроб операціоналізувати поняття „ціннісна свідомість”, є якісно новим психодіагностичним інструментом. В основі її лежить принцип втіленої суб'єктності, що дозволив розглядати виявлені конструкти як цінності індивідуальної свідомості.

1.5. Ціннісний розвиток: основні ознаки, детермінанти та складові

Ціннісний розвиток як невід’ємна складова розвитку особистості у своїй основі містить два джерела своєї детермінації. Помилково вважати, що ціннісні утворення навіть на ранніх етапах розвитку є суто репрезентацією суспільних норм, ціннісних орієнтацій. Або припускати, що ціннісна свідомість як результат ціннісного розвитку є абстрагованим від середовища утворенням. Користуючись формулою С.Л.Рубінштейна «зовнішнє через внутрішнє» [5] ми у будь-якому випадку маємо справу з утворенням соціально-особистісного характеру. Ф.Є.Василук зазначає, що навіть на рівні поведінкового акту ціннісні утворення, що їх супроводжують, мають різну природу (наприклад коли дитина каже «Я не буду брехати», є показником її морального розвитку, або детермінуватися зовні – батьками, середовищем) [8;51]. Д.О.Леонтьєв виділив три форми існування цінностей:

- суспільні ідеали;
- предметне втілення суспільних ідеалів у власній поведінці або у поведінці інших людей;
- мотиваційні структури («моделі бажаного»), що зумовлюють поведінку людини у напрямку втілення цінностей у власному житті.

Ціннісний розвиток дослідник вбачав у переході від однієї форми існування цінностей до іншої [17]. Ю.М.Плюсін виділив два полюси ціннісного розвитку особистості в межах суспільства в якому вона існує. Використовуючи класифікацію базових потреб А.Маслоу людина орієнтується на цінності вищого та нижчого порядку, що втілюються у виробленні поведінкових стратегій «ритуального» та «натурального характеру» [35,51]. З.С.Карпенко вважає, що результатом ціннісного розвитку особистості є аксіопсихіка, що включає в себе різноманітні вияви її ціннісно-сміслової сфери: мотиваційні (суб’єктивні, психічні, смислові) відношення, диспозиційні утворення (соціальні установки і ціннісні орієнтації), мотиваційні чинники (потреби, інтереси, ідеали, загальну спрямованість діяльності і поведінки), емоційно-ціннісні характеристики процесу

переживання (предмет переживання і його зміст), життєві вибори особистості в різних сферах її самовизначення тощо. [11;4, 12].

Ціннісний розвиток пов'язаний з розвитком свідомості. Хоча ставлення до проблеми свідомості у психології досить неоднозначне. За влучним порівнянням О.М.Леонтьєва свідомості зі «сценою на якій розгортаються усі процеси душевного життя людини, яка участь у цьому не приймає» [16]. Д.О. Леонтьєв аналізуючи проблему смислу з точки зору діяльнісного підходу у роботі «Психологія смислу» вказує на те, що «свідомість в цілому має смислову будову», ми аналізуємо свідомість відповідно до його смислового наповнення [19;80]. Ціннісна свідомість як складова свідомості у цьому значенні не просто «сцена» розгортання психічної діяльності людини, а структура, що є основою цієї діяльності, смислове наповнення якої є результатом розвитку особистості у соціумі.

Проводячи зіставлення «цінність – смисл» варто зауважити, що не будь який смисл є цінністю, але будь-яка цінність обов'язково має смислове вираження. Смислове наповнення – це першоджерело аналізу ціннісної свідомості у якому ми знаходимо її матеріальне вираження, структуру та значення. Мінімальна одиниця аналізу смислу є значення [9].

Логіка побудови попередніх тверджень доводить, що складовою ціннісної свідомості є смисли, які мають високе значення для людини та здатні регулювати поведінку у напрямку їх предметного втілення у діяльності. Однак значення як структура загальноісторичного характеру, усвідомості окремо взятої особистості перетворюється у смисл завдяки тому, що відбувається нашарування, перетворення, проведення через суб'єктивний досвід загального значення у особистісне розуміння.

1.6. Поняття про диференціацію ціннісного простору.

Ціннісна диференціація – це базове поняття, що використовується нами в межах нашого дослідження. По-перше під цим визначенням ми маємо на увазі ознаку смислового розвитку, що відображається у суб'єктивному позиціонуванні цінностей у певну ієрархічну структуру.

М.А. Холодна зазначає, що для аналізу когнітивної сфери варто враховувати не лише кількість когнітивних структур, а й їх ієрархію (систему поєднання та взаємодії) [30]. Структуралістська методологія наукового дослідження Ф.Соссюра на перше місце ставить не компоненти системи а їх зв'язки та поєднання [2]. Диференціація є критерієм побудови зв'язків ціннісно-сислової системи, що робить її на індивідному рівні унікальним утворенням. У нашому розумінні диференціація це те, що робить одну цінність відмінною від іншої, забезпечує уніфіковану самотність та стійкість, унеможливорює її злиття з іншими ціннісно-сисловими структурами. Водночас диференціація забезпечує внутрішню цілісність ціннісної свідомості оскільки забезпечує побудову смислових зв'язків між ціннісними компонентами свідомості. Паралеллю між диференціацією ціннісного простору та розвитком особистості є когнітивна складність як результат розвитку першого та другого явища. Загальна модель Дж. Келлі визначення когнітивної складності полягає у прямопропорційному порівнянні кількості виділених ціннісних конструктів рівню розвитку когнітивної складності [13].

У контексті нашого дослідження показником розвитку є не кількість конструктів, не їх смислове значення а їх поєднання у цілісну систему. Як показали результати нашого бакалаврського дослідження цінність як смислова структура може бути когнітивно складною (містити у собі субцінності), або простою. Смислове нашарування відбувається у процесі діяльності суб'єкта, тому виникає явище певної неоднорідності категоріальної диференціації смислових відношень у різних сферах соціального розвитку у які людина включена (суб'єкт може мати досить широку категоріально- диференційовану смислову структуру для сприйняття та відображення однієї частини соціальної реальності, наприклад – музичне мистецтво і вузьку по відношенню до іншої, наприклад – спорт).

Когнітивна диференціація – поняття, що замінило поняття когнітивної складності, це міра того наскільки складним та багатомірним є сприйняття людиною зовнішньої реальності (J.Bieri, 1965). Так Д.Баністер в межах використання репертуарних решіток запропонував визначати ступінь

когнітивної складності за мірою «сили зв'язків» між конструктами. Чим вища величина сили зв'язків між конструктами – тим менш когнітивно диференційованою є людина [28,238].

За порівняльним дослідженням системи конструктів П.Норріса здорових та хворих на неврози людей, виявилося що хворі мають монолітну (однорідну), або фрагментальну систему конструктів тоді як здорові досліджувані мають артикульовану систему конструктів: виділяється декілька груп конструктів, поєднаних між собою артикуляційними конструктами (P.Norris at all., 1970). Аналізуючи розвиток особистості а отже розвиток її суб'єктності (здатності бути причиною себе) ми констатуємо, що результатом цього є розвиток когнітивно-смислової сфери, її стійкість та внутрішня артикульованість

РОЗДІЛ II. МЕТОДИ ТА МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ДИФЕРЕНЦІЙОВАНOSTІ ЦІННІСНОГО ПРОСТОРУ ЯК ПОКАЗНИКА РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ

2.1. Теоретична модель дослідження диференційованості ціннісного простору як показника розвитку особистості.

Проблема розвитку у психології є однією з базових, оскільки у межах вивчення багатьох явищ науковців цікавить не лише констатуюча дискретна модель, а певне динамічне уявлення, розвиток явища у часі. Підходячи до проблеми розвитку особистості як дослідницького явища, ми маємо звернути увагу на ті аспекти які покладено у основу цього процесу. Власне, визначити усі аспекти особистісного розвитку у межах одного дослідження ми не можемо, тому, у більшості, виділяється група ознак, які абстраговано складають модель досліджуваного явища.

Аналізуючи особистість як індивіда зі стійкою системою соціально- значимих рис, що визначає людину як представника того чи іншого суспільного середовища [36] як основу його розвитку, ми поклали структуру, що є результатом розвитку індивіда у суспільстві. Свідомість як найвищий рівень розвитку психічної матерії, властивий лише людині спосіб відносин до

об'єктивної реальності, опосередкований всезагальними формами суспільно-історичної діяльності людей –показник розвитку особистості. За визначенням О.М.Леонтьєва, свідомість має смислову будову.

Смисли є основою свідомості, у них відображається суспільно-історичний досвід, який інтеріоризується у свідомості людини у вигляді уявлень, знань, практичних умінь, стратегій поведінки тощо. Аналізуючи розвиток особистості, ми обов'язково аналізуємо розвиток її свідомості, а отже розвиток її смислової сфери. З розвитком індивіда у суспільстві відбувається розвиток окремих смислових утворень, які вбирають у себе досвід людини, її суб'єктивні переконання, погляди на явища та події. Найвищим рівнем розвитку смислових утворень є цінності, які не лише відображають досвід та уявлення індивіда, а є регуляторами взаємодії людини зі світом, закріпленими стратегіями поведінки та реконструкторами зовнішньої об'єктивної реальності. Смислові утворення, що дійшли до рівня цінностей, позначають предмети, явища, уявлення та досвід індивіда який є значимим для нього, дозволяє задовольнити його базові потреби у визнанні, соціальній належності, самоактуалізації. На рівні розвитку особистості цінностями є ті загальні суспільні уявлення, норми, правила взаємодії, які у вигляді суспільних ідеалів та поглядів інтеріоризуються особистістю. На цьому рівні цінності виконують роль регулятора поведінки індивіда у суспільстві. Особистісні цінності є уніфікованими, загальними уявленнями індивіда і виражаються у регуляції його поведінки у окремих ситуаціях та поведінкових актах. Зміна ситуації, або зміна середовища існування призводить до зміни ціннісної сфери особистості. Таке ситуативне диференціювання ціннісних утворень описане С.Л. Рубінштейном як одна з форм ставлення людини до буття, за яким особистість ставиться до буття не в цілому як до неперервного процесу, а як до ситуативного процесу взаємодії людини з оточуючими. У одній ситуації цінності є базовими у реконструкції зовнішньої реальності, у іншій – другорядними та несуттєвими.

У процесі розвитку смислової сфери виокремлюється інша група ціннісних утворень, що у своїй основі має не зовнішнє, а внутрішнє

джерело. Джерелом розвитку суб'єктних цінностей є не суспільні уявлення, а внутрішні переконання, що утворилися як результат суб'єктної активності індивіда. Чим більшим є поле суб'єктної активності особистості, тим більшою є кількість суб'єктних цінностей, які незалежно від ситуації є основою реконструкції індивідом об'єктивної реальності (Рис. 3). За положенням суб'єктно-ціннісного аналізу «суб'єктні цінності – це внутрішні інтенції людини, які співвідносяться з глибинними потребами людини, окреслюючи моральнісні і діяльнісні рамки, в яких задоволення цих потреб не загрожувало б цілісності її ціннісної свідомості» [1; 55].

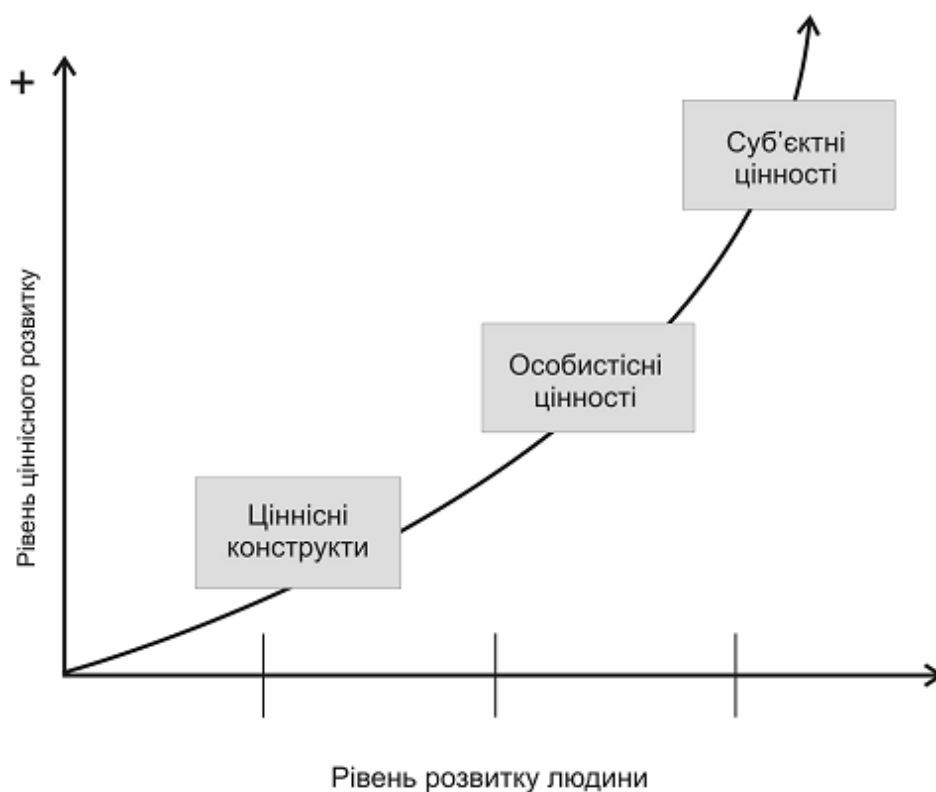

Рис. 3. Крива взаємозалежності розвитку ціннісної свідомості та розвитку особистості

Суб'єктні цінності як смислові утворення є набагато глибшими та складнішими за своєю будовою. Здебільшого вони наповнені субцінностями, які можуть бути не представлені при дослідженні ціннісної свідомості. Їх якісні ознаки будуть містити центральні диспозиції які не притаманні іншим смисловим утворенням. На факторній реконструкції

ціннісно-смислового поля суб'єктні цінності матимуть більші факторні відстані, ніж особистісні цінності та ціннісні конструкти. Суб'єктні цінності є когнітивно складними структурами. Суб'єктна активність особистості зумовлює більш складну реконструкцію оточуючої реальності. Це зумовлено власне внутрішньою активністю особистості, її вподобаннями та потребами. У свою чергу особистісні цінності містять у своїй основі лише загальні суспільні погляди, тому є відносно когнітивно простими. У цьому ми прослідковуємо пряму взаємозалежність між когнітивним розвитком особистості та розвитком її ціннісної свідомості.

2.2. Процедура проведення дослідження ціннісної свідомості за МВС

„Методика вивчення ціннісної свідомості”, запропонована О.Л.Музикою, базується на принципі втіленої суб'єктності, що дозволяє досліджувати цінності індивідуальної свідомості.

Методика проводиться в кілька етапів:

1. Етап виявлення значимих осіб.
2. Етап виявлення конструктів
3. Вибір конструктів
4. Побудова оціночної решітки.
5. Факторний аналіз.
6. Аналіз результатів [1,с.114-123]

На першому етапі проводиться актуалізація у свідомості людини життєвих цінностей, що може проводитись у формі біографічної бесіди, проведення каузометрії О.О. Кроніка, репертуарного списку Дж. Келлі. Ціннісна свідомість на певному віковому етапі – це результат розвитку, впливу людей, подій, які можуть не усвідомлюватися людиною в момент дослідження, але їх вплив на формування особистості та її ціннісної сфери не можна нівелювати. На другому етапі використовують процедури порівняння діад, тріад, запропоновані Дж. Келлі в дослідженнях особистісних конструктів методами побудови репертуарних решіток [30; с 236.]. Метод діад полягає в порівнянні себе із значимою особою і виділення якості, характеристики яка поєднує їх або на основі якої вони відрізняються один від одного. Мета цього етапу –

продукування цінностей. Також можна використовувати методи бесіди, анкетування, самохарактеристики.

На третьому етапі відбувається вибір конструктів та значимих осіб, що заносяться в матрицю „якості – значимі особи”.

Четвертий етап полягає в побудові оціночної решітки „якостей- значимих осіб”. На п'ятому етапі відбувається кількісна обробка даних методом факторного аналізу. В ході факторного аналізу визначається дисперсія факторів, факторне навантаження, кореляція між компонентами. Результати факторного аналізу зображаються у вигляді графіка, де у вимірі двох осей розташовуються ціннісні конструкти. Для окремих досліджень використовується кластерний аналіз. Його мета у вивченні ціннісної свідомості – побудова кластерного дерева цінностей (зображення зв'язків між цінностями). Інтерпретація результатів дослідження проводиться на основі графічної моделі ціннісно-смыслового поля людини. Процедура математичної обробки даних здійснюється з допомогою пакету програм STATISTICA 6.0.

Розділ III. Практична частина

Проводимо порівняльний аналіз цінностей у випускників освітньо-кваліфікаційного рівня «спеціаліст» та «магістр».

У дослідженні взяли участь 5 випускників «спеціалістів» і 5 випускників «магістрів»

Якісний аналіз отриманих нами результатів дасть змогу зробити ряд узагальнень відносно диференційованості як показника розвитку особистості. Диференційованість як один з показників ціннісної свідомості є результатом розвитку і формується у процесі соціального розвитку особистості. Факторний аналіз, як одна з процедур МВЦС дає змогу реконструювати та графічно представити ціннісну свідомість досліджуваних.

Випускники « спеціалісти» .

	Наполегливість	працьовитість	комунікабельність	компетентність	цілеспрямованість	професіоналізм	гнучкість	рефлексія	відповідальність	вимогливість
X1	4	5	4	3	3	3	2	5	5	2
X2	3	5	5	4	2	3	3	4	4	3
X3	2	4	4	3	1	4	1	5	3	2
X4	4	5	4	4	3	2	1	3	5	3
X5	3	4	4	4	2	3	1	5	5	2

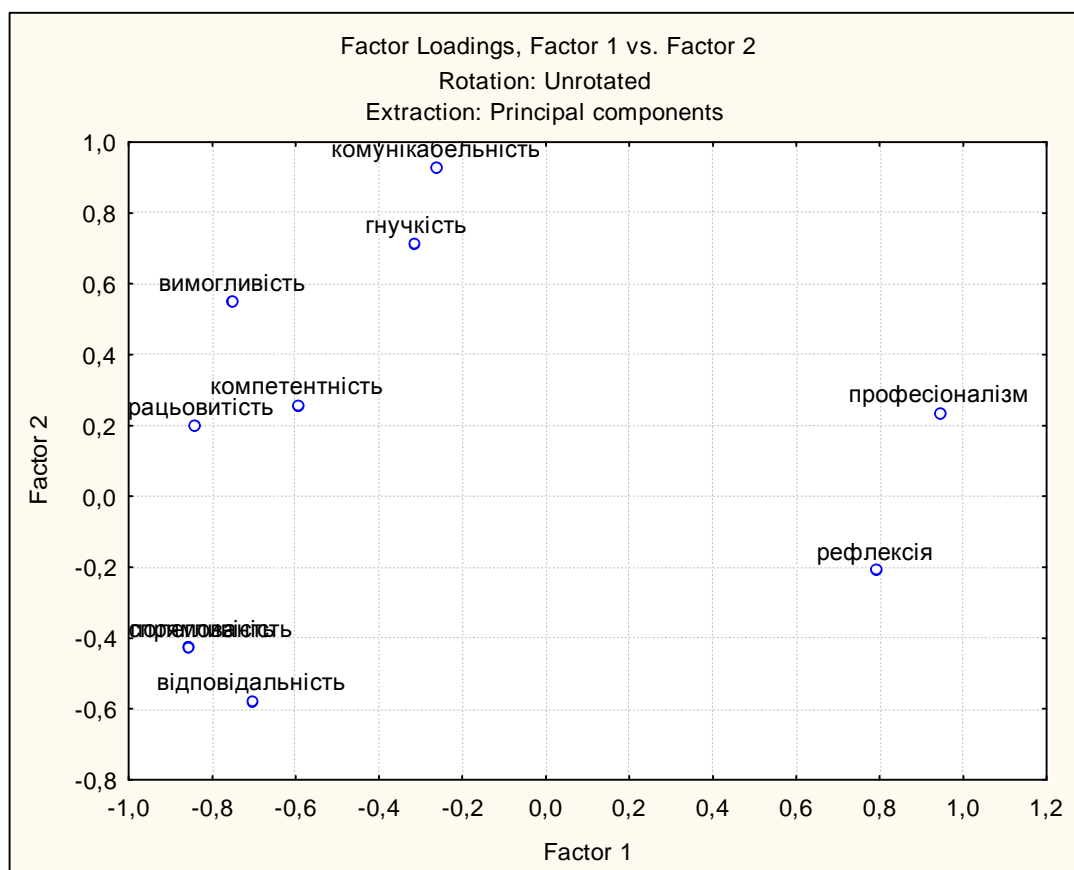
Факторні навантаження

	Factor	Factor
Наполегливість	-0,856908	-0,427929
працьовитість	-0,840049	0,197462
комунікабельність	-0,260494	0,926520
компетентність	-0,593336	0,257356
цілеспрямованість	-0,856908	-0,427929
професіоналізм	0,945545	0,233682
гнучкість	-0,314540	0,710971
рефлексія	0,790508	-0,209678
відповідальність	-0,704529	-0,579162
вимогливість	-0,751793	0,549451
Expl.Var	5,273618	2,571284
Prp.Totl	0,527362	0,257128

Власні значення факторів

Eigenvalue	% Total	Cumulative	Cumulative
5,273618	52,73618	5,273618	52,73618
2,571284	25,71284	7,844903	78,44903

Факторне поле

Висновки.

У даному дослідженні брали участь випускники освітньо-кваліфікаційного рівня «спеціаліст»

Для обробки результатів дослідження ми використали факторний аналіз методом головних компонент.

Обробка результатів досліджуваних.

Кількісний аналіз результатів

Опис власних значень факторів оціночної решітки досліджуваних.

Перший фактор описує 52,7 % масиву даних, другий фактор – 25,7 %, Вони разом описують 78,44 % дисперсії тобто більше половини масиву даних. Це означає що факторизація неповна, і що існують ще й інші фактори, менш значимі, але теж достатньо важливі.

До першого фактору увійшли такі конструкти: «професіоналізм» (0,94), «рефлексія» (0,79). Компонанти «наполегливість», «цілеспрямованість» мають найбільші негативні значення, що вказує на обернений зв'язок змінної з фактором.

До **другого** фактору увійшли: «комунікабельність» (0,92), «гнучкість» (0,71). Компонанти «відповідальність», «цілеспрямованість» » мають найбільші негативні значення, що вказує на обернений зв'язок змінної з фактором.

Якісний аналіз результатів

Перший фактор описує більше половини даних.

Отже, важливим показником розвитку особистості є діяльнісні конструкти професіоналізм, наполегливість, працьовитість.

Випускники «магістри»

	професіоналізм	оптимізм	різносторонність	інтелігентність	рефлексія	емпатія	відповідальність	гнучкість	компетентність	досвід
Y1	4	3	4	3	4	4	2	2	2	2
Y2	4	4	4	2	5	3	3	1	3	1
Y3	5	3	4	3	4	4	2	2	2	1
Y4	5	3	3	3	5	3	2	1	4	3
Y5	5	3	3	3	5	4	1	2	2	3

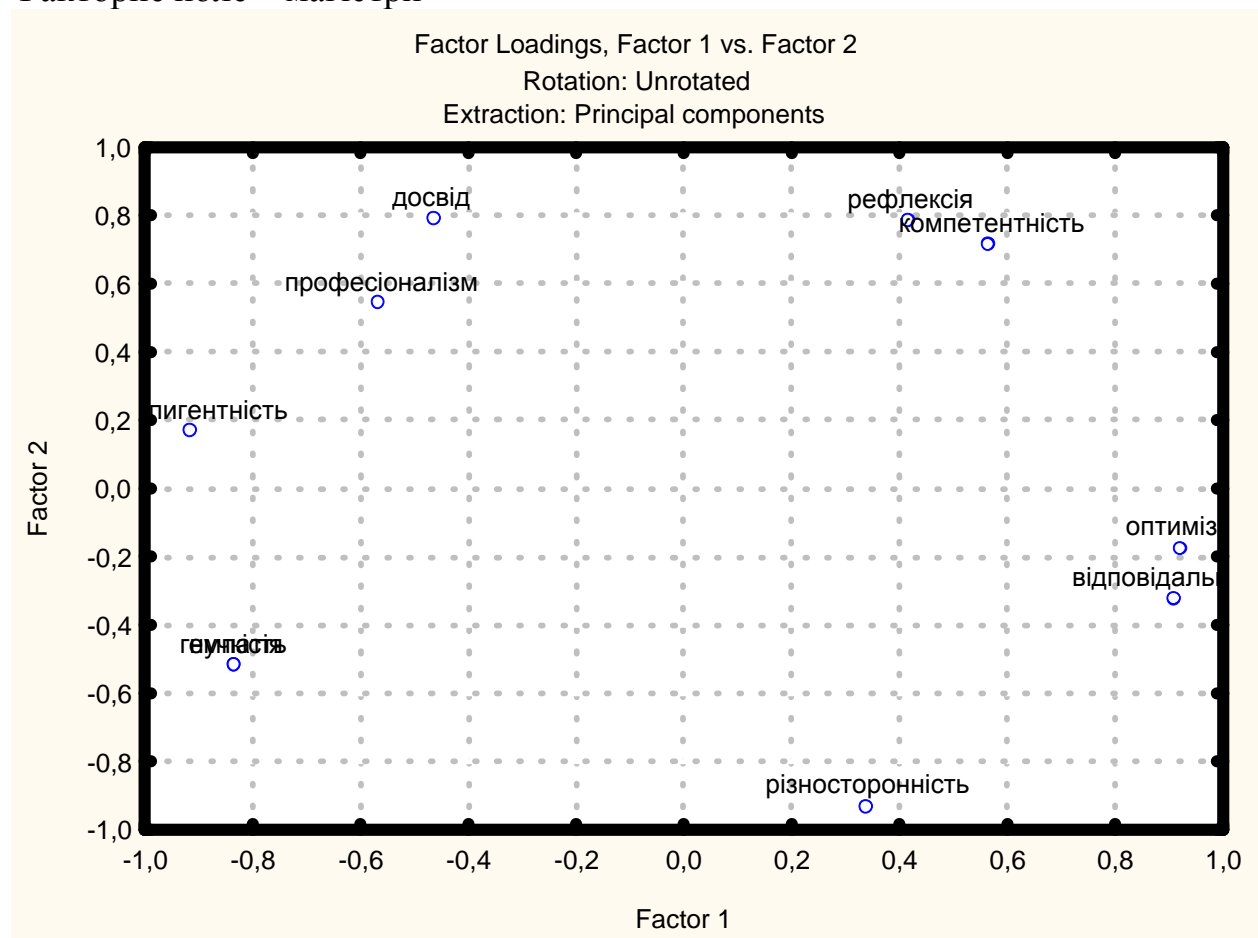
Власні значення

	Eigenvalue	% Total	Cumulative	Cumulative
1	5,044301	50,44301	5,044301	50,44301
2	3,613414	36,13414	8,657715	86,57715

факторні навантаження

	Factor	Factor
професіоналізм	-0,567912	0,546328
оптимізм	0,918037	-0,171007
різносторонність	0,334598	-0,927193
інтелігентність	-0,918037	0,171007
рефлексія	0,414976	0,787566
емпатія	-0,835314	-0,515711
відповідальність	0,906210	-0,318733
гнучкість	-0,835314	-0,515711
компетентність	0,564028	0,717119
досвід	-0,466035	0,792930
Expl. Var	5,044301	3,613414
Prp. Totl	0,504430	0,361341

Факторне поле « магістри»

Висновки.

У даному дослідженні брали участь випускники освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр»

Для обробки результатів дослідження ми використали факторний аналіз методом головних компонент.

Обробка результатів досліджуваних.

Кількісний аналіз результатів

Опис власних значень факторів оціночної решітки досліджуваних.

Перший фактор описує 50,4 % масиву даних, другий фактор – 36,1 %. Вони разом описують 86,57 % дисперсії тобто більше половини масиву даних. Це означає що факторизація неповна, і що існують ще й інші фактори, менш значимі, але теж достатньо важливі.

Головні факторні навантаження виділилися так:

До першого фактору увійшли такі конструкти: «відповідальність» (0,90), «оптимізм» (0,91). Компонанти «гнучкість», «емпатія», «інтелігентність» мають найбільші негативні значення, що вказує на обернений зв'язок змінної з фактором.

До **другого** фактору увійшли: «досвід» (0,54), «професіоналізм» (0,79). Компонанти «різносторонність», «емпатія», «гнучкість» мають найбільші негативні значення, що вказує на обернений зв'язок змінної з фактором.

Якісний аналіз результатів

Перший фактор описує половину даних.

Отже, важливим показником розвитку особистості є конструкти професіоналізм, рефлексія.

Це уявлення про прийнятні способи досягнення визнання з боку особистісно значимих людей, на основі яких людина здійснює оцінку власної поведінки і діяльності.

Результати дослідження дали змогу встановити взаємозалежність між розвитком ціннісної свідомості особистості (збільшенням кількості суб'єктивних цінностей) та рівнем диференційованості ціннісної свідомості. Між цими явищами вибудовується пряма взаємозалежність: чим вищий рівень розвитку ціннісної свідомості тим вищим є показник розвитку диференціації ціннісної свідомості.

Діяльнісні цінності – це перевірені життєвим досвідом, фіксовані уявлення людини про способи досягнення нею визнання, на основі яких вона планує саморозвиток. Безумовно, у структуру діяльнісних цінностей входять не тільки практичні компоненти, але й знання людини про особливості власних пізнавальних процесів, волі, стилю діяльності, способів самозаохочення, стимулювання до творчості тощо. Відповідно факторної моделі ціннісної свідомості суб'єктивними цінностями можна назвати ціннісні конструкти, які відповідають таким вимогам.

Цінності – явище соціального характеру. У процесі інтеріоризації загальні суспільні цінності перетворюються на стійкі суб'єктні утворення. Цінності у свідомості індивіда відображають внутрішні ресурси, за допомогою яких ми аналізуємо зовнішню реальність. Як і смислові утворення, цінності містять у собі досвід індивіда, його світогляд, тому розвиток ціннісної свідомості неодмінно пов'язаний з розвитком особистості. Для дослідження диференційованості ціннісної свідомості ми використали один з базових показників розвитку ціннісної свідомості – диференційованість, що у побудові методології дослідження вивчалася як стійка особистісна характеристика

Результати проведеного нами дослідження дали змогу визначити критерії диференційованості ціннісної свідомості як показника розвитку особистості. Диференційованість, як показник розвитку, визначалась нами як стійка відносно незмінна ознака ціннісної свідомості. Нами виявлено, що одним з показників розвитку особистості є розвиток у неї суб'єктних цінностей, які мають високу ціннісну стійкість. Це дозволяє ціннісній свідомості на протязі тривалого проміжку часу зберігати постійну диференціацію.

Отже, з даних проведеного дослідження у випускників «магістрів» більш високий рівень особистісного розвитку та суб'єктної активності, ціннісна свідомість буде високо диференційованою та відносно стійкою ніж у випускників «спеціалістів» .

Література.

1. . Музика О.Л. Теоретичні та методологічні проблеми дослідження ціннісної свідомості / Проблеми суспільних трансформацій України в умовах транзитивного розвитку: збірник наукових праць за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної психології. – Житомир, 2004 – С 114-123.
2. . Ф. Соссюр. Курс общей лингвистики. М.: КомКнига., 2006. – 278 с.
3. . Смирнов Л.М. Анализ опыта разработки экспериментальных методов изучения ценностей // Психологический журнал, 1996. – Том 17. – №1 – С. 157-168
4. . Асмолов А.Г. Психология личности: учебник. – М.: Изд-во МГУ, 1990. – 367с.
5. . Kluckhohn C. Values and Value Orientations in the Theory of Actions. In: Parsons T. and Shils E. (eds.). Toward General Theory of Action. Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1951, p. 395.
6. . Бубнова С.С. Ценностные ориентации личности как многомерная нелинейная система // Психологический журнал, Том 20. – №5, С. 38-44.
7. . Будинайте Г.Л., Корнилова Т.В. Личностные ценности и личностные предпочтения субъекта, // Вопросы психологии, 1993. – №5 – с.99.
8. . Василюк Ф.Е. Психология переживания (анализ преодоления критических ситуаций) М.: Издательство Московского университета, 1984. — 200 с.
9. . Зинченко В.П. Идеи Л.С. Выготского о единицах анализа психики // Психол. ж-л. – 1981. – Т. I. – № 2. – С. 118-133.
10. . Карпенко З.С. Аксіопсихологія особистості – К.: ТОВ «Міжнар. фін. агенція», 1998. – 216с.
11. . Карпенко З.С. Психологічні основи аксіогенезу особистості.- Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня доктора психологічних наук. К.– 1999, С. 13-17
12. . Карпенко З.С. Ціннісні виміри індивідуальної свідомості // Збірник

наукових праць: філософія, соціологія, психологія.- Ч. 2.- Івано-Франківськ: Вид-во “Плай” Прикарпатського ун-ту, 1996.– С. 42-48.

13. Келли Д. Теории личности. Теории личностных конструктов. СПб. – 2000. – 286с.

14. Кириченко В.В. Зв'язок ціннісної когнітивної складності особистості з розвитком суб'єктності (подана до друку).

15. Кириченко В.В. Робота Служби соціально-психологічної адаптації у формуванні професійної ідентичності студентів-першокурсників / Матеріали другої міжрегіональної науково-практичної конференції молодих вчених, магістрів, студентів „Психолого-педагогічні та культурологічні засади формування ціннісно-мотиваційної спрямованості студентської молоді: студент як громадянин, професіонал, сім'янин”. – Житомир., 2005 – С. 78-81.

16. Леонтьев А.Н. Деятельность. Сознание. Личность. М., 1975. – с.25.

17. Леонтьев Д. А. Ценностные представления в индивидуальном и групповом сознании: виды, детерминанты и изменения во времени // Психологическое обозрение. – 1998. – № 1.

18. Леонтьев Д.А. От социальных ценностей к личностным: социогенез и феноменология ценностной регуляции деятельности // Вестник Московского университета, 2002. – №1, с.20–29

19. Леонтьев Д.А. Психология смысла. Природа, строение и динамика смысловой реальности (3-е изд. доп.). М.: Смысл., 2003. – 443 с.

20. М.А.Холодна Психология интеллекта. Парадоксы исследования. – 2-е изд., перераб. и доп. – СПб.: Питер, 2002. – 272с.

21. Материалистическая диалектика. В 5-ти т. Т.4. Диалектика общественного развития / Под общ. ред. Ф.В.Константинова, В.Г.Марахова; Отв. ред. В.Г.Марахов. – М.: Мысль, 1984. – 320с.

22. Музика О.Л. Ціннісна когнітивна складність у дослідженні творчо обдарованої особистості / Наука і освіта. –Науково-практичний журнал Південного наукового Центру АПН України. – Одеса, 2007. – №4-5. – С. 118-121.

23. Музика О.Л. Курсові роботи з психології навчально-методичний посібник. – Житомир, 1999. – 38с.

24. Музика О.Л. Методологічні засади дослідження проблеми лідерства у громадських організаціях /Ucrainica Polonica. Т.1. – Київ-Житомир, 2004. – С.431-437.

25. Музика О.Л. Суб'єктно-ціннісний аналіз особистісного росту /Науковий часопис НПУ імені М.П.Драгоманова. Серія №12. Психологічні науки: Зб. наукових праць. – К.: НПУ імені М.П.Драгоманова, 2005. – №6 (30). – Ч.І. – С. 137-143.
26. Музика О.Л. Теоретичні та методологічні проблеми дослідження ціннісної свідомості / Проблеми суспільних трансформацій України в умовах транзитивного розвитку: збірник наукових праць за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної психології. – Житомир, 2004 – С 114-123.
27. Музика О.Л. Ціннісна регуляція суб'єктної активності особистості /Наукові записки Інституту психології імені Г.С.Костюка АПН України /За ред. академіка С.Д.Максименка. – К.: Главник, 2005. – Вип. 26, в 4-х томах, т. 3. – С.168-173.
28. Общая психодиагностика / Под ред. А.А.Бодалева, В.В.Столина. – М.: Изд-во Московского университета.– 1987. – 303с.
29. Петровский А.В. К пониманию личности в психологии // Вопросы психологии, 1981. №2. – С.40-46.
30. Франселла Ф., Баннистер Д. Новый метод исследования личности. – М.: Прогресс, 1987. – 236 с.
31. Петровский А.В., Ярошевский М.Г. История и теория психологии. – Ростов-на-Дону: Издательство «Феникс», 1996. – 416с.
32. Петровский В.А. Личность в психологии: парадигма субъектности. – Ростов-на-Дону.: Феникс, 1996. – 512с.
33. Петровский В.А. Очерк теории свободной причинности // Психология с человеческим лицом: гуманистическая перспектива в постсоветской психологии / Под ред. Д.А. Леонтьева, В.Г. Щур. М.: Смысл, 1997. С. 124-144.
34. Петровский В.А. Феномен субъектности в психологии личности: Автореф. дис. доктора психол. наук. - М., 1993. – 70 с.
35. Плюснин Ю.М. Два полюса ценностного развития личности // Гуманитарные науки в Сибири. –1995. – № 2.
36. Психологический словарь / Под ред. В.В.Давыдова, А.В.Запорожца, Б.Ф.Ломова и др., Науч.-исслед ин-т общей и педагогической психологии Акад. пед. наук СССР. – М.: Педагогика, 1983. – 448с., ил.